

בבא קמא צ"ג

אמר רב חנן, המוסר דין על חברו, הוא נענש תחילה¹⁶. ששרה מסרה דינה של הגר: "וְתֹאמַר שְׂרִי אֶל אֲבִרְךָ חֲמָסִי עָלֶיךָ", ושרה נענשה ומתה תחילה. שנאמר: "וַיָּבֵא אֲבִרְהֶם, לִסְפֹּד לְשָׂרָה וְלִבְכָתָה". ודבר זה הא רק כשיש לו דין בארץ¹⁷. ואמר רבי יצחק אוי לו לצועק יותר מן הנצעק¹⁸. וכן שנינו בברייתא, שניהם נענשים אלא שממהרים להעניש את הצועק מקודם.

ואמר רבי יצחק, לעולם אל תהיה קללת הדיוט קלה בעיניך. שהרי אבימלך קילל את שרה: "הֲנֵה הוּא לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם", והקללה נתקיימה בזרעה - ביצחק, שכתוב בו: "וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מֵרְאֵת".

ואמר רבי אבהו, לעולם יהיה אדם מן הנרדפים, שהרי התורים ובני יונה הם הנרדפים שבעופות, והכתוב הכשירם למזבח.

א"א לומר שחייב מפני שאין אדם מוחל על ראשי איברים שלו
למדנו במשנה, שהאומר לחברו לחבול בגופו, חייב אפילו אם אמר לו שהוא יהיה פטור. ואילו כשאמר

להזיק את ממונו אם אמר על מנת שיהיה פטור, אינו חייב. שאל רב אסי בר חמא את רבה¹⁹, מה ההבדל בין הרישא לבין הסיפא? אמר לו רבה, ברישא החובל חייב מפני שאדם אינו מוחל על ראשי איברים שלו. שאל אותו רב אסי, האם אדם מוחל על צערו, והרי שנינו בברייתא, הכני פצעני על מנת לפטור פטור? ושתק רב אסי, ואמר האם שמעת תשובה בדבר זה? ואמר לו שרב ששת אמר שהוא חייב משום פגם משפחה. ואומרת הגמרא שאמוראים נחלקו באומר סמא את עיני קטע את ידי על מנת לפטור. רבי אושעיא אמר שהוא חייב משום פגם משפחה²⁰. רבא אמר שהוא חייב משום שאין אדם מוחל על ראשי איברים שלו²¹.

אמר רבי יוחנן, מה שלמדנו במשנה שעל אף שענה לו 'הן' אין מפרשים את תשובתו כפשטותו, משום שיש 'הן' שהוא כלאו, ויש 'לאו' שהוא כ'הן'. ומפרשים את תשובתו שאמר 'הן' בלשון תמיהה, האם כן?²² וכן שנינו בברייתא, האומר

16 במס' ר"ה פירש"י אומרים כלום ראוי הוא שיענש חברו על ידו.

17 ובימי שרה היה בית דינו של שם קיים. תוס'.

18 בספרי דרשו בענין אחר, שבין אותו שהעני צועק עליו ובין אותו שאין העני צועק נענשים. תוס'.

19 הרא"ש גרס לרב ולא לרבא ובה מתורץ מה שרבא אמר משום שאין אדם מוחל על ראשי איברים. והב"ח מגיה רבה במקום רבא, וכן הגרסא בר"ף..

20 ומשלם אפילו את הצער. תוס'.

21 ולא קשה מהברייתא מפני שאדם מוחל על צערו. רש"י.

22 ר"י בא לתרץ את המשנה, מה ההבדל בין הרישא לסיפא. והמשנה אינה מדברת כשאמר לו קטע את ידי ע"מ להפטור אלא שאמר לו קטע את יד סתם. והחובל שאל על מנת להפטור?, והנחבל ענה לו הן. רש"י וצ"ל שלמרות שהיה יכול לשנות ברישא את שניהם בנוקי גופו ובסיפא את שניהם בנוקי ממונו, נקט את הרגילות למחול על נוקי ממונו ולא על נוקי גופו. התוס' אמרו שהוא דוחק ומפרשים שבנוקי גופו אפ' כשאמר הן שנראה כאומר בניהותא מסתבר שאמר בתמיהה, האם כן. ובנוקי ממונו אפ' שאמר לאו שנראה שאינו מסכים, כיון שמקודם אמר

לחברו 'הכני' 'פצעני', ושאלו 'על מנת לפטור?', ואמר לו 'הן'. הרי יש הן שהוא כלאו. ואמר לו 'לאו', הרי יש לאו שהוא כהן.

”לשמור” ולא לאבד ולא לקרוע שואלת הגמרא, כיצד אמרה המשנה, שאם אמר שבר את כדי או קרע את כסותי חייב, אפילו שבא

לידו על מנת לאבדו, והרי ששנינו, שדורשים מהכתוב: ”כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף או כְּלִים לְשֹׁמֵר” לשמור ולא לאבד, לשמור ולא לקרוע, לשמור ולא לחלק לעניים. שאם נתן לו על מנת לאבד, לקרוע, או לחלק לעניים ולא על מנת לשמור, השומר אינו חייב בפשיעה²³? אמר רב הונא, במשנה מדובר כשאמר קרע כסותי ולא אמר על מנת לפטור, חייב אפילו אם החפץ בא לידו על מנת לאבדו, מפני שהוא קרעו בידי. אולם בשומר פטור מפני שהחפץ לא בא לידו ולא קרעו בידיים.

רבה א' כאן שבא לידו בתורת שמירה כאן כשבא בתורת קריעה אמר לו רבה, הרי מהכתוב ”כִּי יִתֵּן אִישׁ אֶל רֵעֵהוּ כֶּסֶף או כְּלִים לְשֹׁמֵר” משמע שאם לא קיבל עליו לשמרו אלא על מנת לאבדו הוא פטור בפשיעה אפילו אם החפץ בא לידו. אלא אמר רבה שבשניהם מדובר כשהחפץ בא לידו. במשנה אם לא אמר לו על מנת לפטור הוא חייב מפני שהחפץ בא לידו בתחילה בתורת שמירה, ואחר כך בעליו אמר לו לאבדו. ובברייתא מדובר כשאמר לו שיאבד את החפץ לפני שנתנו לו, והוא בא לידו מתחילה בתורת קריעה, ולא בתורת שמירה.

מעות הצדקה קצובים לעניי פומבדיתא מעשה בארנן של צדקה שבא לפומבדיתא ורב יוסף הפקידו אצל אדם אחד שפשע בו ובאו גנבים וגנבוהו. ורב יוסף חייבו לשלם. ואמר לו אביי הרי שנינו, לשמור ולא לחלק לעניים פטור? אמר לו רב יוסף, שמעות הצדקה קצובים לעניי פומבדיתא, כמה יקבל כל אחד בכל שבוע. והוא ממון שיש לו תובעים, ואינו כמו שנתן על מנת לחלק לעניים אלא וכמו שנתן לו לשמור.

הדרן עלך פרק 'החובל' פרק תשיעי 'הגוזל עצים'

משנה

הגוזל עצים ועשאן כלים צמר הגוזל עצים ועשאן בגדים, הגוזל ועשאן בגדים משלם כשעת הגזילה

קרע כסותי מסתמא כוונתו לומר לאו בתמיהה, האם לא. תוס'.

23 התוס' הקשו שהכתוב פטר אותו מפשיעה, ומנין שפטר אותו גם כשהזיק בידיים? וי"ל שדייק ממה שנאמר ולא לקרוע, שאם בא לפטרו רק בפשיעה הרי גם ככשלא אמר בלשון שמירה אינו חייב. ור"י מפרש לשמור ולא לקרוע, רק כשאמר לו לשמור ולא לקרוע חייב בחיובי שמירה. אבל אם הרשה לו לקרוע אינו חייב בחיובי שמירה. ואם נתינת הרשות לא היתה פן שרתת אותו מתשלום על הקריעה מדוע אינו נעשה שומר. תוס'.

ואינו חייב להחזיר לו את הכלים שעשה, מפני שקנה בשינוי. גזל פרה מעוברת וילדה רחל טעונה וגזזה משלם דמי פרה העומדת לילד ודמי רחל העומדת ליגזז. והעודף הוא של הגזלן מפני שקנאם בשינוי. גזל פרה ונתעברה אצלו וילדה רחל ונטענה אצלו וגזזה משלם כשעת הגזלה. זה הכלל כל הגזלנים משלמים כשעת הגזלה.

גמרא

גזל עצים ושיפן אבנים וסיתתם צמר וליבנו פשתן וניקהו משלם כשעת הגזלה שואלת הגמרא, ממה ששנינו במשנה 'הגזול עצים ועשאן כלים צמר ועשאן בגדים משלם כשעת הגזילה', נראה שאם גזל עצים ושיפה אותם, או צמר וליבנו לא משלם כשעת הגזלה. והרי ששנינו, גזל עצים ושיפן, אבנים וסיתתם, צמר וליבנו, או פשתן וניקהו משלם כשעת הגזלה? אמר אביי, התנא של משנתנו שנה שינוי דרבנן שחוזר, וכל שכן שינוי דאורייתא שאינו חוזר. שבודאי הגזול עצים ושיפן צמר וליבנו, קנה בשינוי ומשלם כשעת הגזלה שהרי לומדים מהכתוב "והשיב את הגזלה אשר גזל" אם כעין שגזל ישיב, ששינוי גמור קונה מדאורייתא. והתנא שנה את הדין כשגזל עצים ועשאם כלים בגזול עצים משופים, נסרים שאם ירצה יפרק אותם זה מזה, ובכשגזל צמר טווי וארגו, שאם ירצה יפרק את האריגה. והוא שינוי החוזר לברייתו שאינו קונה אלא מדרבנן²⁴. והתנא של הברייתא שנה את הדין בשינוי דאורייתא, שינוי שאינו חוזר. גזל עצים ושיפן, אבנים וסיתתם, צמר וליבנו, או פשתן וניקהו משלם כשעת הגזלה. ולא שנה את הדין בשינוי דרבנן.

רב אשי א' עצים ועשה בוכאני צמר רב אשי אמר, גם התנא של המשנה שנה את ועשה נמטי הדין בשינוי דאורייתא, שינוי שאינו חוזר²⁵.

ואין להקשות הלא הוא קנה את העצים והצמר כששיפם וליבנם, ומדוע התנא צריך לומר שחקקם ועשאם כלים, מפני שמדובר כשגזל עצים ועשה 'בוכאני'²⁶, ששיפה את העץ ועשה ממנו מכתש בלא לחקוק בו. ועשה מהצמר 'נמטי' לבדים בלא טווייה ואריגה, ושוב אינם חוזרים לברייתם. וגם התנא של הברייתא מדבר בשינוי דאורייתא שאינו חוזר. שואלת הגמרא, הרי בברייתא שנינו שגם ליבון הוא שינוי הקונה, האם ליבון הוא שינוי הקונה? והרי שנינו לענין ראשית הגז, לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור, מפני שקנאו בשינוי²⁷, ליבנו ולא צבעו חייב?

24 לרבה שאמר בפרק מרובה שאפ' שינוי החוזר לברייתו הוא דאורייתא ואי אפשר להעמיד את המשנה לא כאביי ולא כרב אשי וכיצד נתרץ את המשנה? וי"ל שהמשנה באה להשמיע שאפ' שינוי החוזר לברייתו קנה. והברייתא משמיעה ששינוי בעלמא הוא שינוי אפ' שאין עליהם שם כלי. תוס'.

25 אבל שינוי דרבנן, שינוי החוזר אינו קונה. רש"י.

26 רק כשעשאו בוכנה ונשתנה שמו או בעצים שעשאם נסרים וא שינוי מעשה אבל לא בשיפוי שלא נשתנה שמו. תוס'.

27 וגם אינו משלם לכהן דמים מפני שאינו גזל גמור שלא הגיע לידו באיסור.

גזו טוואו ארגו אין מצטרף ליבנו רבי אמר אביי, הדבר תלוי במחלוקת רבי שמעון שמעון אומר אין מצטרף חכ"א מצטרף וחכמים. כמו ששינונו בברייתא, גזו פחות משיעור ראשית הגז²⁸, טוואו וארגו²⁹ אין מצטרף לשיעור ראשית הגז. ליבנו, אם גזו וליבן פחות משיעור ראשית הגז ואחר כך גזו את השאר, רבי שמעון אומר אין מצטרף, מפני שגם ליבון הוא שינוי. וחכמים אומרים שליבון אינו שינוי ואפילו אם ליבנו הצמר מצטרף לשיעור ראשית הגז וחייב ליתנו לכהן. התנא שאומר שליבון הוא שינוי סובר כרבי שמעון. והתנא אומר שליבון אינו שינוי סובר כחכמים. רבא אמר, שני התנאים סוברים כרבי שמעון, מי שאומר שליבון אינו שינוי, מדבר כשניפצו ביד ואינו שינוי כל כך. והתנא שסובר שליבון הוא שינוי, מדבר כשסרקו במסרק. רבי חייא בר אבין אמר, הברייתא שאמרה שקונה בליבון, מדברת כשכברו בגפרית וליבנו היטב³⁰, כאן ש'חיוורו' שהליבנו ואינו מתלבן כל כך.

גזו ראשון וצבעו טוואו וארגו אין מצטרף ר"ש בן יהודה או' משום ר"ש צבעו מצטרף שואלת הגמרא, והרי מצינו שכשצבע את הצמר לרבי שמעון אינו שינוי, האם ליבון הוא שינוי?³¹ ששינונו בברייתא, גזו ראשון ראשון וצבעו, ראשון ראשון וטוואו, ראשון ראשון וארגו, אין מצטרף. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון, צבעו מצטרף? אמר אביי, שתנאים נחלקו בדברי רבי שמעון. לפי חכמים רבי שמעון סובר שצבע הוא שינוי ורבי שמעון בן יהודה אמר בשם רבי שמעון שצבע אינו שינוי. רבא אמר, חכמים אינם חולקים על רבי שמעון בן יהודה. ורבי שמעון אומר שצבע אינו שינוי, מפני שאפשר להעבירו על ידי חומר שנקרא 'צפון'. ומה ששינונו לא הספיק ליתנו לו עד שצבעו פטור, והעמדנו זאת כדברי הכל, מדובר כשצבעו בצבע 'קלא אילן' שאינו עובר על ידי 'צפון'³².

28 חמש רחלות גוזזות כל אחת מנה ופרס. רש"י.

29 אין להקשות הרי הוא טוואו מפני שאריגה היא תיכי בלא טווייה. תוס'.

30 לכו"ע, כשחיוורו אינו שינוי גם לר"ש וכשכברו הוא שינוי גם לחכמים. ורבא לא רצה לתרץ כך מפני שהוא סובר שכברו אינו ליבון אלא ממש צביעה. ור' חייא בר אבין לא אמר הא דנפצי נפוצי ואינו שינוי גם לר"ש מפני שבדרך כלל מיד לאחר הניפוץ עושים את הסירוק. ויש ספרים שכתבו רבי חייא בר אבין, הא והא רבנן וצ"ל שנחלקו בחיורי כמו בסרוקי. תוס'.

31 לרבא אפשר היה להקשות מצבע על צבע. תוס'.

32 והיה אפשר לחלק בצביעה עצמה בין עונבת ללא עונבת אלא שעדיף לו לחלק בין קלא אילן לליבון ששניהם אינם חזורות. תוס'.

